

Regionale verdragen (I)

door Mr J. N. VAN DEN HOUTEN, *Reserve-Kapitein voor Algemene Dienst.*

Op gevaar af dat de feiten het hier eind April 1948 geschrevene op het ogenblik van publicatie ten dele hebben achterhaald, moge hier toch een onderwerp aan de orde worden gesteld, dat van zeer actueel belang is en waarvan ook de militaire aspecten van grote betekenis zijn, n.l. dat der regionale verdragen¹⁾. De belangstelling hiervoor stijgt met de dag. Het Oosten dringt op. De West-Europese staten, aangemoedigd door de Verenigde Staten van Amerika, wachten niet langer af. In het Westpact hebben zij zich verenigd. Ook Nederland is van de partij, tezamen met zijn partners van de Benelux en gedrieën spelen zij een voorname rol. De klassieke neutraliteitspolitiek heeft voor ons land definitief afgedaan. Zal het Westpact zich uitbreiden tot alle Europese staten ten Westen van het IJzeren Gordijn? Zo ja, hoe? Zullen Finland, Oostenrijk, Bi- of Trizonië hierbij kunnen worden betrokken, en Italië, Griekenland en Turkije? Wat zal het uiteindelijk standpunt ten opzichte van Spanje worden? En zal het door deze Europese samenwerking mogelijk zijn een evenwicht met Rusland tot stand te brengen, waardoor de vrede kan worden gehandhaafd? Is het wonder dat men zich bij deze brandende problemen buitengewoon interesseert voor de mogelijkheden, welke het sluiten van regionale verdragen eventueel biedt om de wereld weer in rustiger politiek vaarwater te loodsen?

De bepalingen van het Handvest der Verenigde Naties.

Mogen de regionale verdragen in ons land eerst de laatste tijd bijzondere aandacht vragen, in andere landen was dit reeds eerder het geval. Dit bleek bij de totstandkoming van het Handvest der Verenigde Naties. Engeland met zijn over de gehele wereld verspreid liggende Dominions en gezagsgebieden en de Sovjet-Unie uitten de vrees, dat de kracht van de toekomstige wereldorganisatie door regionale pacts ernstig zou kunnen worden ondermijnd. De U.S.S.R. had het plan de campagne, dat nu wordt uitgevoerd, reeds lang opgesteld en verwachtte blijkbaar, zoals thans is gebleken terecht, een regionale reactie, welke de doorvoering van haar plannen wel eens ernstig zou kunnen dwarsbomen. De Verenigde Staten en de andere Amerikaanse republieken eisten echter voor de regionale verdragen een reële plaats in het charter. Deze hadden zojuist bij de Acte van Chapultapec, waarover hieronder nader, een Panamerikaans veiligheidsstelsel opgebouwd en dachten er niet over dit op te geven. Het resultaat was na lange discussies een soort tussenoplossing. Artikel 52 erkent nu uitdrukkelijk de bevoegdheid tot het aangaan van regionale regelingen en voorts bepaalt artikel 51, dat het Handvest in geen enkel opzicht inbreuk maakt op het natuurlijk recht tot individuele of collectieve **zelfverdediging**, indien een gewa-

¹⁾ Bij de samenstelling van dit artikel werd een zeer nuttig gebruik gemaakt van de documentatiedienst van het Nederlands Genootschap voor Internationale Zaken te 's-Gravenhage, Oranjestraat 4.

pende aanval tegen een lid van de Verenigde Naties plaats grijpt, totdat de Veiligheidsraad de nodige maatregelen zal hebben getroffen ter handhaving van de internationale vrede en veiligheid. Daarnaast zegt artikel 53 echter, dat geen **dwangactie** krachtens een regionale regeling mag worden ondernomen zonder machtiging van de Veiligheidsraad. Een uitzondering wordt slechts gemaakt voor het geval de actie is gericht tegen een hernieuwde agressieve politiek van de zijde van de ex-vijanden van de Verenigde Naties uit de tweede wereldoorlog.

Het Handvest verzet zich dus geenszins tegen het aangaan van regionale regelingen. Integendeel men zou hierin zelfs een verbreding en versteviging van de basis en organisatie van de Verenigde Naties kunnen zien evenals dit op nationaal niveau het geval is, wanneer de gemeenten tot provincies worden gegroepeerd. Weliswaar zal een internationaal conflict bij het bestaan van een regionaal pact verder om zich heen grijpen maar daartegenover staat, dat de wetenschap, dat men bij een conflict met één land van een bloc automatisch de gehele groep tegenover zich zal vinden, ongetwijfeld een remmende en kalmerende werking zal hebben; bovendien heeft de praktijk langzamerhand toch wel voldoende geleerd dat bij de grote vervlochtenheid tussen de staten de localisering van een conflict tussen twee van hen nauwelijks meer mogelijk is.

Het Westpact is niet de enige regionale overeenkomst. Zojuist kwam reeds de Panamerikaanse regeling ter sprake maar er zijn er meer. Het is nuttig deze in het kort de revue te laten passeren, omdat men hierdoor een beeld krijgt van de verschillende bestaande statengroeperingen en de hieruit voortvloeiende machtsverhoudingen.

Panamerikaans veiligheidsstelsel.

Allereerst dan Amerika. Reeds sinds de Panamerikaanse Conferentie van 1890 hebben de 21 Amerikaanse Republieken¹⁾ op een reeks met onregelmatige tussenpozen gehouden interamerikaanse conferenties een zeker overleg gepleegd omtrent een aantal fundamentele beginselen voor hun buitenlandse politiek. De samenwerking met betrekking tot de collectieve Amerikaanse veiligheid gaat echter slechts terug tot de conferenties van 1936 te Buenos Aires en die van Lima in 1938, waarop werd besloten, onderling overleg te plegen ingeval de vrede of hun gemeenschappelijke veiligheid van buitenaf mocht worden bedreigd. In 1940 na de invasie in de Lage Landen en Frankrijk ging men op de Conferentie van Havana een stap verder en bepaalde, dat iedere aanval van een niet-Amerikaanse staat tegen een Amerikaanse staat, zou worden beschouwd als een daad van agressie ook tegenover de andere Amerikaanse staten. Kort voor het einde van de oorlog in Europa in Februari-Maart 1945, werd wederom een Panamerikaanse conferentie gehouden, ditmaal in Mexico-City. Mede met het oog op het toen in statu nascendi verkerende Handvest der Verenigde Naties werden de vroeger reeds geformuleerde beginselen nog eens uitdrukkelijk vastgelegd, opdat de nieuwe wereldorganisatie hiermede rekening zou houden. Tevens werd aan de overeenkomst van Havana in die zin uitbreiding gegeven, dat geen verschil meer werd gemaakt tussen een aanval van een Amerikaanse en een niet-Ameri-

1) Argentinië, Bolivia, Brazilië, Chili, Columbia, Costa Rica, Cuba, Dominicaanse Republiek, Ecuador, El Salvador, Guatemala, Haiti, Honduras, Mexico, Niagaragua, Panama, Paraguay, Peru, Uruguay, Venezuela, Verenigde Staten.

kaanse staat en voorts, dat voor het eerst de mogelijkheid tot het gebruik van wapengeweld werd geopend. Een en ander werd vastgelegd in de Acte van Chapultapec, welke echter slechts een voorlopig karakter had. Op 15 Augustus 1947 kwamen de Amerikaanse republieken in Petropolis, nabij Rio de Janeiro, bijeen om aan de beginselen van deze acte een duurzame vorm te geven.

Het heeft hier niet ontbroken aan meningsverschillen, vooral tussen de Verenigde Staten en het rijke ambitieuze Argentinië, dat zich in Zuid-Amerika de handen liever niet te veel gebonden ziet en daarom een te grote invloed van Washington zoveel mogelijk probeert tegen te gaan.

In geval van door één of meer Amerikaanse staten gestelde agressie zal de „Governing Board”, het administratief apparaat van de Panamerikaanse Unie, waarin alle republieken zijn vertegenwoordigd, bij eenvoudige meerderheid van stemmen beslissen of er aanleiding is een vergadering van de Ministers van Buitenlandse Zaken bijeen te roepen. In deze vergadering zal over de te nemen maatregelen, welke kunnen bestaan uit het terugroepen van diplomatieke vertegenwoordigers, het verbreken van diplomatieke en consulaire betrekkingen, economische en andere represailles en uiteindelijk wapengeweld, worden beslist met een tweederde meerderheid van het aantal toegetreden staten. Eenstemmigheid is dus niet vereist, hetgeen Argentinië aanvankelijk had gewenst. Daartegenover staat, dat de verplichting om de besluiten, welke worden aangenomen, uit te voeren in zoverre is beperkt, dat geen staat kan worden gedwongen tegen zijn zin troepen voor een gewapende actie ter beschikking te stellen.

Indien een Amerikaanse staat een andere Amerikaanse republiek aanvalt, zal eerst een beroep worden gedaan op partijen om de status quo ante bellum te herstellen en worden getracht door bemiddeling een oplossing te vinden. Dit is een stap terug ten opzichte van de Acte van Chapultapec, welke geen verschil maakte tussen agressie van een Amerikaanse of niet-Amerikaanse staat. Het was een concessie aan Argentinië, dat het Panamerikaanse veiligheidsstelsel had willen beperken tot agressie van buitenaf en vrijheid van handelen had geëist bij interamerikaanse geschillen.

Het verdrag, dat zich zeer uitdrukkelijk geheel aansluit aan de bepalingen van het Handvest van de Verenigde Naties geeft een nauwkeurige omschrijving van het gebied, waarop deze regionale regeling van toepassing is. Dit gaat veel verder dan het territoire van de betrokken staten en strekt zich uit van de Noord- tot de Zuidpool met inbegrip dus van niet-Amerikaanse gebieden als: Groenland, de Bermudas, de Antillen en de Guyana's. Senator Vandenberg mag nu wel hebben verklaard, dat het Deense gezag over Groenland geen punt van discussie is, hetgeen mutatis mutandis wellicht ook als geruststelling voor andere landen is bedoeld, doch niettemin schuilt hier een gevaarlijke adder onder het gras, in het bijzonder ook voor Nederland met zijn Amerikaanse gebiedsdelen en het groeiend Zuidelijk nationalisme. Hetzelfde geldt uiteraard voor het Britse Rijk. De Verenigde Staten zitten hier in een moeilijk parket, gezien enerzijds hun vriendschap en vele banden met het Britse Rijk en anderzijds hun politiek van goede nabuurschap ten opzichte van het van nationale aspiraties vervulde Midden- en Zuid-Amerika.

Ook Canada behoort tot de Amerikaanse collectieve veiligheidssfeer. Dit betekent, dat ook dit land tot de Panamerikaanse Unie kan toetreden,

in welk geval Canada ten koste van de band met Britse Imperium nauwer in de Amerikaanse wereld zou worden betrokken: een niet onbelangrijk aspect van de Panamerikaanse Unie voor het Verenigd Koninkrijk met zijn Caribische en andere Amerikaanse belangen, zoals de door verschillende Zuid-Amerikaanse staten betwiste Britse territoriale aanspraken op het Zuidpoolgebied.

De Conferentie van Rio de Janeiro heeft zich welbewust tot de politieke aspecten van de Amerikaanse samenwerking bepaald. De praktische militaire uitwerking werd bewaard voor de conferentie, welke op 30 Maart 1948 te Bogota in Columbia aanving en door een typisch Zuid-Amerikaanse revolutie werd verstoord, tengevolge waarvan alle bescheiden en de gehele uitrusting verloren ging. De gedelegeerden lieten zich er echter niet vanaf houden, hun werk zo goed en zo kwaad als dit ging voort te zetten. Besloten werd tot de instelling van een adviserende interamerikaanse verdedigingscommissie, bestaande uit de hoogste militaire gezaghebbers op het gebied van de luchtvaart en de vloot der Amerikaanse republieken. Deze commissie zal bijeenkomen in geval van een gewapende aanval tegen een der Amerikaanse republieken of wanneer tweederde der verdragsstaten dit verlangt. Een belangrijk deel der besprekingen werd voorts ingenomen door het probleem der Europese koloniën en niet-zelfstandige gebiedsdelen op het Westelijk halfrond, welke resulteerden in een resolutie, waarin het bestaan dezer koloniën en gebiedsdelen werd veroordeeld en tot oprichting werd besloten van een speciale commissie, welke naar vredelievende middelen moet zoeken om tot opheffing van de bestaande ondergeschiktheidsverhouding te geraken; vier republieken, waaronder de Verenigde Staten, onthielden zich bij deze resolutie van stemming. Ook werd, ditmaal met algemene stemmen, het internationale communisme veroordeeld en tot bestrijding hiervan besloten. Bij het schrijven van deze regelen duurde de conferentie nog voort.

Caribische Commissie.

In de Panamerikaanse veiligheidszône bestaat nog een vorm van internationale samenwerking, welke weliswaar geen regionale overeenkomst is in de zin van artikel 52 van het Handvest der Verenigde Naties maar niettemin in het bijzonder met het oog op de hierboven gesignaleerde Amerikaanse nationalistische tendenzen en de daarmee verband houdende veiligheidsoverwegingen vermelding verdient. Het is de Caribische Commissie, welke werkzaamheden kunnen worden gezien als een uitvoering van artikel 73 van het Handvest. Dit artikel verklaart, dat de Leden van de V.N., die de verantwoordelijkheid dragen voor het bestuur van gebieden, welker volken nog geen volledige mate van zelfbestuur hebben bereikt, het beginsel erkennen, dat de belangen van de inwoners dezer gebieden allesoverheersend zijn, en daarom als een heilige vertrouwensopdracht (sacred trust) aanvaarden het welzijn van deze inwoners tot het uiterste te bevorderen, teneinde mede hierdoor een toekomstig zelfbestuur te ontwikkelen.

De wording van deze commissie vindt haar oorsprong in de ernstige onlusten in de Caribische gebieden van het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten in de dertiger jaren. Naar aanleiding hiervan lieten de regeringen van deze landen een aantal rapporten uitbrengen, waaruit

bleek, dat de economische en de sociale toestanden zo deplorabel waren, dat men zelfs besloot het belangrijkste dezer rapporten, nl. dat van de commissie onder leiding van Lord Moyne, in 1940 maar geheim te houden, uit vrees, dat de Duitse propaganda hieruit politieke munt zou slaan. Er was dus wel aanleiding maatregelen te nemen. Toen de Verenigde Staten in ruil voor een aantal torpedojagers in Maart 1941 op 99-jarige pachtbasis in zes Britse Caribische kolonies steunpunten toegewezen kregen, werden deze ook direct belanghebbende bij de handhaving van de rust in deze gebieden. Een en ander resulteerde in de oprichting van de Anglo-Amerikaanse Caribische Commissie op 9 Maart 1942, welke ten doel had de coördinatie van de activiteit der beide landen tot verbetering van de sociale en economische toestanden in deze gebieden. Bijzonder nuttig werk heeft deze commissie in de tweede wereldoorlog verricht, onder andere voor de bevoorrading van deze gebieden, waar de Duitse onderzeeboten de scheepvaart ernstig belemmerden.

De werkzaamheden van de Caribische Commissie werden in 1944 op breder basis gebracht door de instelling van de „West Indian Conference“, een consultatief orgaan, waarin plaatselijke vertegenwoordigers van de verschillende kolonies en territoria naast die van de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk zitting hebben: een eerste stap op de weg naar zelfstandigheid. De verdere organen van de commissie zijn, de „Caribbean Research Council“ en het permanente secretariaat gevestigd te Trinidad.

In 1945 traden ook Frankrijk en Nederland tot de Caribische Commissie toe¹⁾. Hoewel in onze Caribische gebiedsdelen een relatief zeer hoog welvaartspeil bestaat, neemt dit niet weg, dat ook ons land en onze gebiedsdelen met een Caribische samenwerking op economisch en sociaal gebied ten zeerste kunnen zijn gebaat.

Het Verenigd Koninkrijk, dat hierdoor wellicht hoopt zijn positie in deze gebieden te versterken, bestudeert de mogelijkheid, de Britse Caribische koloniën in een federatie te verenigen; deze kwestie kwam in een conferentie, welke in September 1947 te Jamaica werd gehouden, aan de orde. Sommigen zien in deze beweging een voorloper van een toekomstige federatieve samenwerking tussen alle Caribische gebieden. Ook de uitbreiding van de Caribische Commissie met Frankrijk en Nederland zou in deze richting wijzen.

Gezien de Zuid- en Midden-Amerikaanse nationale aspiraties en de steun, welke hieraan door verschillende Amerikaanse republieken in het kader van de Panamerikaanse samenwerking wordt verleend, zou het belang van de Caribische Commissie op de duur veel verder kunnen reiken dan de economische en sociale sector; zij zou nl. als een georganiseerd tegenwicht kunnen dienen tegen deze nationale aspiraties. Bovendien vormt zij een hernieuwd bewijs van het positieve streven der betrokken „koloniale“ mogendheden, de toekomstige zelfstandige status van deze gebieden voor te bereiden.

1) De werkzaamheden der Caribische Commissie omvatten thans de volgende gebieden: Verenigd Koninkrijk: Bahama eil., Barbados, Brits Guyana, Brits Honduras, Jamaica, Leeward eil., Trinidad, Windward eil.; Verenigde Staten: Porto Rico, Virgin eil.; Frankrijk: Frans Guyana, Guadeloupe, Martinique; Nederland: Ned. Antillen, Suriname.

South Pacific Commission.

Met de instelling van de Caribische Commissie werd voor het eerst een internationale regionale samenwerking tot stand gebracht, ten aanzien van een groepering niet-zelfstandige gebieden. Een tweede geval van een dergelijke samenwerking, dat met het eerste veel overeenkomst vertoont, is de South Pacific Commission, welke op de Zuidzee-Conferentie te Canberra op 6 Februari 1947 werd opgericht door Australië, Frankrijk, Nederland, Nieuw-Zeeland, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten¹⁾. Ingesteld werden voorts als organen van deze commissie de "South Pacific Conference", samengesteld uit plaatselijke vertegenwoordigers van de betrokken gebieden, een permanent secretariaat en een „Research Council”.

Het doel is de internationale samenwerking in deze gebieden aan te moedigen en te verstevigen door het economisch en sociaal welzijn en de ontwikkeling van de bevolking te bevorderen. Evenals in de regionale samenwerking in de Caribische sfeer kan men ook in deze commissie een eerste stap zien op de weg naar uiteindelijke zelfstandigheid voor de eilanden in de Zuid-West Pacific. In de doelstelling zijn politieke en defensiezaken weliswaar uitdrukkelijk uitgesloten, maar dit neemt niet weg, dat deze hiermede ten nauwste verband houden. Deze eilanden vormen immers niet alleen economisch doch ook strategisch een deel van Australië. Elk eiland kan als springplank dienen voor een aanval op Australië en Nieuw-Zeeland en zelfs ook op Amerika. De betrouwbaarheid en steun van de bevolking is in verband hiermede van bijzondere strategische betekenis. Men kan zich hiervan zoveel mogelijk verzekeren door het welzijn van de inwoners te bevorderen en dit is juist het doel, dat de commissie zich stelt. Bovendien zou deze economische en sociale samenwerking zeer wel kunnen uitgroeien tot politieke en strategische onderwerpen. Australië en Nieuw-Zeeland kunnen namelijk steeds minder op het afbrokkelende defensie-systeem van het Britse Imperium bouwen en daarom streven zij naar een regionaal veiligheidsstelsel; ook de dreiging van een atoomoorlog dringt trouwens in de richting van vorming van regionale strategische groeperingen. Dit zijn de redenen waarom op deze plaats, waar het in de eerste plaats om de militaire aspecten van regionale verdragen gaat, toch van deze economische en sociale samenwerking melding moest worden gemaakt.

Dat de regionale gedachte ook voor dit deel van de wereld levendig is, moge voorts nog blijken uit het voorstel van de Philippijn Romulo, een heftig tegenstander van Nederland, tot oprichting van een „Pan-Malayan Union” en het pleidooi, dat Panikar houdt in zijn boek „India and the Indian Ocean” voor een regionaal veiligheidsstelsel voor de Indische Oceaan; projecten, welke echter vooralsnog weinig kans op verwezenlijking hebben. Volledigheidshalve zij nog vermeld, dat van Britse zijde reeds voor de oorlog aandacht werd geschonken aan de mogelijkheid tot regionale samenwerking tussen bepaalde gebieden van Afrika.

1) Het werkgebied van deze Commissie strekt zich uit over de eilanden ten Zuiden van de equator en ten Oosten en met inbegrip van Nieuw-Guinea tot en met Frans Oceanië. Ook Nederlands Guinea valt hier dus onder, hoewel dit politiek en economisch in de eerste plaats tot Oost-Indië behoort.

DE ARABISCHE LIGA



Arabische Liga.

Reeds in de tijd van de Turkse overheersing ontstonden in de Arabische wereld nationalistische stromingen, welke een natuurlijke voedingsbron vinden in de gemeenschappelijke taal en godsdienst der bevolking. Het Verenigd Koninkrijk heeft in dit petroleumrijk gebied, waar Europa, Azië en Afrika elkaar raken en waarin het Suezkanaal is gelegen, grote belangen en heeft de samenwerking tussen de Arabische landen steeds aangemoedigd, omdat het hierin een zeer nuttig tegenwicht zag tegen eventuele Sovjet-Russische expansionistische neigingen. Mede naar aanleiding van een uitlating van Eden in het Britse parlement in 1943 heeft Egypte de andere Arabische staten gepolst over een daadwerkelijke samenwerking. Dit initiatief vond weerklank en het resultaat was, dat

in 1944 in Alexandrië een conferentie bijeenkwam, waar de grote lijnen der Panarabische samenwerking werden vastgelegd in het zg. „Alexandria Protocol“. Dit Protocol werd geconcretiseerd op 22 Maart 1945, toen het „Pact van de Liga van Arabische Staten“, kortweg de Arabische Liga, op een conferentie te Cairo tot stand kwam. De vlotte wijze, waarop de Liga werd gevormd, vindt wellicht haar belangrijkste oorzaak in de wens van de deelnemende landen, Egypte, Irak, Libanon, Saoedi-Arabië, Syrië, Transjordanië en Yemen, om zich, met de komende conferentie van San Francisco in het verschiet, als Arabisch blok te kunnen doen gelden in de na-oorlogse wereldpolitiek. Met het oog hierop hadden Egypte, Irak, Libanon, Saoedi-Arabië en Syrië op 1 Maart 1945 ook reeds aan Duitsland de oorlog verklaard, nadat hun op de Conferentie van Yalta te verstaan was gegeven, dat alleen de staten, welke effectief hadden deelgenomen aan de oorlog, aan de komende vredesconferenties zouden mogen deelnemen.

De Liga, welke haar permanente zetel heeft in Cairo, stelt zich volgens de tekst van het verdrag ten doel, de politiek der aangesloten landen te coördineren en hun onafhankelijkheid te waarborgen en tevens samen te werken op economisch, sociaal en cultureel gebied. In geval van een (dreigende) aanval kan het betrokken land verzoeken de Raad van de Liga onmiddellijk bijeen te roepen; deze zal zich dan over de te nemen maatregelen beraden. Het pact verbiedt uitdrukkelijk bij onderlinge geschillen tot wapengeweld over te gaan. Voor alle zekerheid zijn er toch maar bepalingen opgenomen, voor het geval dit desondanks mocht geschieden. Van maar enigszins stabiele interne en onderlinge politieke verhoudingen is in deze staten namelijk geen sprake. Eenstemmige beslissingen van de Raad zijn voor allen bindend; meerderheidsbesluiten slechts voor die staten, welke voor stemden. Van inmenging in elkaars interne politieke verhoudingen dienen de staten zich te onthouden. De mogelijkheid wordt opengelaten, dat een of meer staten zich nauwer aaneensluiten dan in het verdrag is voorzien. Niet tot de Liga toegetreden Arabische staten kunnen aan de commissoriale arbeid op economisch, sociaal en cultureel gebied deelnemen; de aspiraties van de Liga strekken zich namelijk o.a. ook uit tot samenwerking met Algerië, Tunis en Marokko, terwijl Turkije ook geenszins onsympathiek staat tegenover een zeker samengaan met de Arabische landen als rugsteun tegen de Sovjet-Unie, die overigens door zijn steun aan het verdelingsplan van Palestina in Arabische kringen niet in de gratie.

Door de vorming van de Arabische Liga zag het Verenigd Koninkrijk een jarenlang streven met succes bekroond. Het ongeluk wil nu echter dat dit tegen de Sovjet-Unie gesmede wapen zich tegen Engeland zelf heeft gericht. Zo werden de Egyptische eisen tot het terugtrekken van de Britse troepen en de aanspraken van dit land op de Anglo-Egyptische Soedan door de landen van de Liga eenstemmig ondersteund. Het Arabisch schaaqbord biedt echter vele mogelijkheden en het Verenigd Koninkrijk schijnt alweer een tegenzet te hebben gedaan door Abdoellah, de Koning van Transjordanië, die reeds sinds 1923 de Britse steun geniet, als pion naar voren te schuiven. Deze heeft verklaard naar een rijk te streven, dat Syrië, Libanon en Palestina onder zijn scepter zal brengen en dat later moet uitgroeien tot Irak en alle andere Mohammedaanse

(Slot op blz. 359)